

p

## bu sayıda

p

raksis'in yayınlanma amaçları doğrultusunda ilk sayının dosya konusunu "Tarihsel Materyalizmin Güncelliği" olarak belirledik.

Bu başlık altında yayınladığımız yazılardan bazıları tarihsel materyalizme yöneltilen kimi eleştirileri değerlendirirken, bazıları tarihsel materyalizmin temel kavramlarını tartışıyor, bazıları da tarihsel materyalizmdeki çeşitli meseleleri konu ediniyor. Elinizdeki sayıya, tarihsel materyalist kavram ve tartışmaları konu edinen yazılardan önce, tarihsel materyalizme yöneltilen eleştirileri cevaplayan yazılarla başlamayı ve oradan ilerlemeyi uygun gördük.

İlk yazımız Gülseren Adaklı'nın post-Marksist perspektifin felsefi ve kuramsal temellerini eleştirel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu **Post-Marksizmin Kuramsal ve Siyasal Açmazları** adlı makalesi. Adaklı, yapısalcılığı ve postyapısalcılığı/söylem kuramlarını ele alırken bu yaklaşımların zaaflarını Marksist kurama taşıyan post-Marksizmin hem kuramsal olarak çelişki, zorlama ve tahriflerle malul olduğunu hem de işçi sınıfına duyduğu derin güvensizlik ve muğlak siyasal projesiyle devrimci siyasetin ufkunu daralttığını ileri sürüyor. Sevilay Kaygalak'ın yazısı da benzer bir bağlama oturmakla birlikte post-Marksizmin kuramsal öncüllerinden ziyade, siyasal projesi olan Radikal Demokrasi'ye odaklanıyor. **Post-Marksist Siyasetin Sefaleti: Radikal Demokrasi** isimli makalesinde Kaygalak, temel olarak iki noktanın altını çiziyor: İlk olarak, Radikal Demokrasi projesinin kurucuları olan Laclau ve Mouffe'un Marksizm diye sundukları ve eleştirdikleri şey aslında Marksizm'in çarpıtılmış ve dogmatik bir karikatürüdür. İkinci olarak, Radikal Demokrasi bir sosyalist demokrasi inşa etme projesi olamaz; gerek kuramsal öncülleri gerekse Marksist siyaset anlayışına yönelttiği eleştiriler Radikal Demokrasi'nin liberal niteliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Post-Marksizmi konu edinen ve eleştiren bu iki yazıdan sonra yine bir yanıyla güncel bazı akımlara bir eleştiri olarak değerlendirilebilecek ancak bir yanıyla da tarihsel materyalizm içi bir tartışma olan bir yazı var. Emre Arslan'ın **Yaşama Sanatına Brecht'in Katkısı: Diyalektik, Hegemonya ve Yabancılaştırma Kuramı** isimli makalesi, Marksist sanat insanı Bertolt Brecht'in eserlerini tarihsel materyalist bir açıdan değerlendiriyor. Arslan'a göre Brecht'in yabancılaştırma etkisinin postmodern bir

tarzda yorumlanması; ancak bu etkinin içeriğinden soyutlanıp bir kural-  
lar yığını olarak algılanmasıyla olur. Arslan buna karşı, yabancılaştırma  
etkisinin diyalektik ve hegemonya kavramlarıyla birlikte düşünüldüğün-  
de daha doğru ve Brecht'in genel siyasal ve sanatsal tavrıyla daha  
uyumlu bir biçimde anlaşılabilirliğini ileri sürüyor.

Ecehan Balta'nın **Marksizm: İnsan Özgürleşmesi'nin Felsefesi** isimli ma-  
kalesi, Marksizmin gerek onu reddedenler, gerekse benimseyenler ta-  
rafından sıklıkla ihmal edilen bir yönüne vurgu yapıyor. Balta'ya göre  
Marx'ın tüm çalışmalarının temelinde yatan düşünce insan özgürleşme-  
sidir ve sömürünün ortadan kalkması, adil bir bölüşümün sağlanması-  
yla değil ancak emeğin yabancılaştırılmasının ortadan kaldırılmasıyla müm-  
kün olabilecektir. Balta'nın yazısı, negatif ve bireysel bir özgürlük kav-  
ramsallaştırmasına dayanan burjuva özgürlük anlayışına karşı Marksiz-  
min pozitif ve kolektif özgürlük anlayışının üstünlüklerini vurguladığı için  
de dergimiz için ayrıca önemli.

Ellen Meiksins Wood'un **İlişki ve Süreç Olarak Sınıf** ve Mustafa Bayram  
Mısır'ın **Toplumsal ve Tarihsel Çerçevesel Olarak Sınıflar** isimli ma-  
kaleleri tarihsel materyalizmin merkezi bir kavramına yoğunlaşıyor.  
Wood, E. P. Thompson'ın anıtsal eseri **İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu** nda  
benimsediği kuramsal çerçeveyi eleştirilere karşı savunduğu ve hatırı  
sayılır biçimde geliştirdiği yazısında, sınıf gelir ve servet bölüşümüne  
dayanan sabit bir kategori olarak gören sosyolojik ve yapısalcı sınıf kav-  
rayışlarına karşı, sınıfın ancak süreç içerisinde görülüp değerlendirile-  
bilecek bir ilişki olduğunu ileri sürüyor. Wood'un yazısı, hayli yoğun bir  
kuramsal tartışmayı bu tür bir sınıf kavrayışının sosyalist siyaset açısin-  
dan sonuçlarını tartışarak sonlandırdığı için ayrıca değerli. Mısır'ın ma-  
kalesiye sınıf kavramına Marksist ve Marksist olmayan çeşitli yakla-  
şımları eleştirel biçimde değerlendiriyor ve sınıfın salt ekonomik olana  
indirgenemeyeceğinin altını çiziyor. Mısır'a göre Marksizm'de ekonomik  
sınıf ile siyasal sınıf/tarihsel özne arasındaki ayrılıktan hareketle yapıla-  
cak bir sınıf tanımına yer yoktur. Wood Thompson'ın sınıf kuramını bütü-  
nüyle savunurken, Mısır'ın yazısında, Thompson'ın yaklaşımı genel ola-  
rak benimsenmekle birlikte bu yaklaşımın belirli yönlerinin eleştirilmesi  
de iki yazı arasındaki 'diyalogu' kuran bir başka unsur.

Bu iki yazıyı bir görüşme izliyor. Sinan Kadir Çelik ve Ebru Deniz Ozan'ın  
Marksist devlet kuramının ve düzenleme okulunun önemli ismi Bob  
Jessop'la yaptığı görüşmeyi ilgi çekici ve faydalı bulacağınızı umuyoruz.  
Sonraki sayılarımızda da fırsat buldukça bu tür görüşmeler yayınlamayı  
planlıyoruz.

Bu söyleşiyi birbiriyle ilişkili üç yazı takip ediyor. Jonathan Joseph dergimiz  
için yazdığı **Eleştirel Gerçekçiliğin Marksizme Faydalı Olabileceği Beş**

**Nokta** isimli makalesinde Roy Bhaskar'ın kurucusu olduđu eleştirel gerçekçiliğin Marksizm'in çeşitli sorunlarını çözmede faydalı olabileceğini ileri sürüyor. Joseph'a göre bir bilim olarak Marksizm dünyaya dair bilgi üretirken genel olarak felsefe, özel olarak da eleştirel gerçekçilik Marksizm'in alanına müdahale etmemeli, onunla arasındaki mesafeyi korumalı ve dünyayı açıklama işini daha iyi yapabilmesi için Marksizm'e bir zemin hazırlama görevini üstlenmelidir. Joseph, 'Klasik Marksizm' ile 'Batı Marksizmi' arasında yapılagelen ayrımı eleştirip eleştirel gerçekçiliğin bu ayrımın ortadan kaldırılmasına yardım edebileceğini de söylüyor. Joseph'ın dergimize adını veren 'praksis' kavramına yönelik mesafeli tavrı ve bu kavramı benimseyen Marksistlere yönelttiği eleştiriler de bu yazının dergimizin ilk sayısında yayınlanmasının önemini artırıyor. Nazım Güveloğlu'nun '**Birey ve Toplum' İkiliğine Karşı Tarihsel Materyalizmin Nesnesi Olarak 'Toplumsal İlişkiler'** başlıklı makalesi sosyal bilimlerdeki 'yılların eskitemediği' tartışmalardan biri olan birey/toplum ilişkisi sorununu ele alıyor ve toplumsal ilişkileri analiz nesnesi edinen tarihsel materyalizmin bu sorunun üstesinden gelebileceğini vurguluyor. Güveloğlu'na göre gerek soyut bir birey anlayışına dayanan yöntemsel bireycilik gerekse Bhaskar'ın ilişkisel olma iddiasındaki modeli yapı-fail ikiliğini aşmayı başaramaz. Joseph'ın ve Güveloğlu'nun Roy Bhaskar'ın kuramına ilişkin aldığı farklı tavra da ayrıca dikkat çekelim. Bu üçlü grubun son yazısı Sinan Kadir Çelik'e ait. Çelik bu 'hacimli' makalesinde İngilizce literatürde dahi çok yaygın olmayan, Türkiye'de ise neredeyse hiç bilinmeyen kapsamlı bir "tarihsel materyalizmi yeniden kurma" girişimini; 'Açık Marksizm'i ele alıyor. Çelik'e göre kavramsal kategorilerin açıklığına, sınıf mücadelesinin tarihsel ve kavramsal önceliğine ve metodolojik olarak da biçim analizi yöntemine vurgu yapan Açık Marksizm'in tarihsel materyalizm için önemli tespit ve uyarıları olsa da, kayda değer sorun ve sınırlılıkları da vardır. Çelik, Açık Marksizm'den başlattığı tartışmayı tarihsel materyalizmin genel meselelerine taşıyor ve makalesini 'praksis' kavramının 'mana ve ehemmiyetinin' altını çizerek noktalıyor. Böylelikle de onun makalesiyle Joseph'ın makalesi arasındaki ilişki tesis edilmiş oluyor. Joseph 'praksis Marksizmi' diye nitelediği yaklaşımı gayet açık bir biçimde eleştirirken Çelik için praksis kavramı tarihsel materyalizmin merkezi kavramlarından birini oluşturuyor.

Bu üç yazıyı Frank Füreidi'nin Franz Jakubowski'nin *Tarihsel Materyalizm-de İdeoloji ve Üstyapı* adlı kitabının 1990 baskısına yazdığı önsöz izliyor. Füreidi'nin yazısı tarihsel materyalist düşünce içerisinde ilginç bir figür olan Jakubowski'nin kitabını tanıtmının yanı sıra, tarihsel materyalizmin genel kuramsal ve siyasal meselelerine değinmesi açısından da önemli. Bu sayımızda iki de kitap eleştirisine yer verdik. Ancak bunlar alışılmış kitap tanıtımı formatının dışında, ele aldığı kitabı derinlemesine incele-

yen yazılar. A. Ekber Dođan, son dönemlerin 'gözde' yazarı, 'Üçüncü Yol' kuramcısı Anthony Giddens'ın kısa süre önce Türkçe'de yayınlanan kitabı *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*'ni değerlendiriyor. E. Attila Aytekin ise Osmanlı İmparatorluğu'nun yediyüzüncü yılı tartışmalarında sessiz kalan sol çevrelerden çıkan nadir seslerden birini, Fikret Başkaya'nın *Yediyüz. Osmanlı Beyliği'nden 28 Şubata Bir Devlet Geleceğinin Anatomisi* isimli kitabını ele alıyor.

Dergimizde yeri geldiğince bilimsel etkinliklerin değerlendirildiği yazılara da yer vereceğiz. Bu sayımızda E. Attila Aytekin *Uluslararası Eleştirel Gerçekçilik Birliği*'nin 18-20 Ağustos 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen yıllık konferanslarının sonuncusunu değerlendiriyor.

Praksis'in her sayısında size derginin sonraki üç sayısı ile ilgili bilgi vermeyi umuyoruz. Bahar 2001'de yayınlanacak olan ikinci sayımızın başlığı **Kent ve Kapitalizm**. Üçüncü sayımız (Yaz 2001) **Sosyal Bilimlerde Yöntem**, dördüncü sayımız (Güz 2001) ise **İletişim, Kültür, İdeoloji Sorunları** başlığını taşıyacak. Tüm sayılarımızda dosya konusu dışındaki yazılara da yer vereceğimizi ayrıca belirtelim. Katkılarınızı bekliyoruz...

Evet, Praksis'in ilk sayısı elinizde. Elinizde tuttuğunuz dergiye yeni bir başlangıcın heyecanının yansımış, ilk sayı acemiliğinin yansımamış olmasını diliyoruz...